

Umělecká kritika

Kritika populárního příběhu a jeho vyznění pro cílovou skupinu

Kritika literární je „nauka, jak souditi dílo literární – souditi, tj, uvědomiti, zdůvodniti a podepřít si pouhý zmatený a nepřesný dojem záliby nelibosti, jenž zůstává v každém pozorovateli (posluchači, čtenáři, divákovi) jako konečný výsledek pozoru, prohloubiti jej v soud, tedy něco vědomějšího a zákonnějšího než pouhý dojem.“¹ Podle J. Hájka „jsou předmětem zájmu uměleckého kritika umělecká díla a jeho úkolem je podat odborný výklad o nich i jejich zhodnocení. Kritika má být skrze svou existenci přínosem nejen pro publikum, kterému je umělecké dílo určeno, ale i pro samotného umělce. Každý kritický projev se skládá ze tří složek. První složka je interpretačně výkladová, další je analytická, třetí složkou je kritický soud.“² A „podle toho, na koho, jak a v jaké míře působí, stává se umělecké dílo vzhledem k individu a společnosti, jejichž byla účinkem, i mocí: ovlivňuje je, mění, přetváří, orientuje, seskupuje kolem sebe stoupence a ctitele, sdružuje v rody duchů, nejen tedy vyvolává jednotlivé žáky, nýbrž vytváří si i svoje vlastní sociální prostředí.“³

Uměleckou kritiku nalezneme v recenzích, fejetonech, v ironických glosách i kritické eseji. Jsou jí plné noviny, televize, rozhlas i časopisy a kritizovat či hodnotit, se dá dnes už naprosto všechno a nemusí se jednat přímo o kritiku literární. V počátcích psali kritiku především autoři svých děl jako vysvětlení svého díla a jeho významu. Ukazovali tím, co svou tvorbou chtěli říci. Umělecká kritika se postupem doby stala nedílnou součástí běžného života, kdy si skoro neuvědomujeme, jak na ní naše rozhodnutí stojí při výběru knih, koncertů, filmů a mnoho dalšího. Nicméně, umělecký kritik nemá jednoduchý úkol, neboť jeho povinností je, zachovat si objektivitu a držet se dál od zaujatého nebo subjektivního hodnocení, což není vždy jednoduché. A bohužel, ne vždy se to podaří. Umělecký se může ve své literární kritice zaměřit na cokoli. Od prostředí, vyznění díla, chování postav a jejich lidskosti, přes důvěryhodnost a reálnost příběhu, až po stránku stylistickou nebo morální. A právě morální stránce příběhů bych se ráda věnovala. Je zřejmé, že umělecké dílo vypovídá o

¹ *Ottův slovník naučný*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999, str. 191

² HÁJEK, Jiří. *Teorie umělecké kritiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. s. 11-37.

³ ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno: Blok, 1968. s. 25

samotném autorovi. Mluví jasně o tom, co ho zajímá a jaký je. Jak se říká: „Jsme stejní jako naše knihy.“

Umělecké dílo, v našem případě konkrétně kniha, ovlivňuje čtenáře, seskupuje je dohromady a vytváří jakousi pomyslnou skupinu příznivců, kteří bojují proti negativnímu hodnocení a svého oblíbence vyzdvihují do nebes. A tak to nejvíce platí v případě naší mládeže. Nechají se strhnout, ovlivnit okolím, hledí pouze na klady díla, ale nevšímají si záporů, nesrovnalostí, nereálného vyznění a už vůbec neberou v potaz kritiku. Mladé čtenářky mají tendenci v hlavních hrdinkách hledat samy sebe, a to je v současné literatuře kámen úrazu. Kam zmizely příběhy, které měly duši, nějaký řád a silnou moralistickou stránku, při jejichž čtení jste se nebáli, že se vaše dcera bude ztotožňovat s hlavní hrdinkou? Je jich velmi málo.

Zvláště silným zážitkem pro naše dospívající dívky se stává sága Stmívání americké spisovatelky Stephenie Meyerové. Její téměř zhoubný fenomén třpytících se vegetariánských upírů ovládl celý svět. Kam zmizel předešlý příběh nesmrtelného, a to doslova, upíra Draculy? Meyerová se totiž rozhodla, že svoje knihy pojme v jiném duchu vampyrismu. Ten jí čtenáři a kritici uznávali do té doby, než na světlo vyšlo několik faktů o skutečné originalitě jejího příběhu, která už nebyla natolik fantastická. I přesto si dokázala získat srdce čtenářů. Budiž přáno. Avšak ne, pokud tím v negativním smyslu působí na mozek a myšlení dospívajících, kteří jsou zvláště v této etapě života zranitelní a snadno ovlivnitelní okolím. Spisovatelka ve svých čtyřech dílech vytvořila pro mozek dospívající mládeže časovanou bombou. A v čem? Odpověď je jednoduchá. Samotný vztah mezi hlavními hrdiny, jaký Meyerová vytvořila, knihu neobohatila. Spíše naopak. Jistě, je nutné, abychom vzali v potaz, že jde o romanci pro teenagery, ale i ta by měla mít nějaké standardy.

Spisovatelka nám představila hrdinku, která se plavně vznáší příběhem, všichni ji bezdůvodně milují anebo je přitahuje. Nikdy se sama za sebe nepostaví, není schopná racionálně uvažovat nebo se chovat zodpovědně. To za ni zvládnou ostatní, zatímco ona se utápí v depresích. A nejenom to. V příběhu rozepsaném na stovky stran, se po celou dobu podřizuje svému příteli a situuje se sama do pozice strašně nesobecké dívky. Její vyvolený, který je samozřejmě upír a ještě ke všemu vegetariánský, se na druhou stranu tváří nedosažitelně, chladně a nad věcí a neprojevuje vůči své partnerce téměř žádný zájem. Všude ji pronásleduje, protože cítí, že ji musí ochraňovat. Pokud bych měla pominout upíří sklony a další drobnosti a odhalit samotné vyznění knihy, pak Meyerová tímto vlastně pobízí dívky,

aby se zakotvily v submisivní roli a jen čekaly na to, co bude dál. Proto údajná romantika a hloubka vztahu hlavních protagonistů jenom maskuje čistou nezdravost toho, co se odehrává mezi postavami. To, co někteří chápou jako pozitivní dopad celé série na mladou generaci, vidí jiní jako ohrožující faktor.

Kritika na tuto upíří sérii pohlíží jako na nelogický brak kazící zdravé uvažování mládeže. Jak ale v tomto případě na kritiku pohlíží čtenáři? Ta je najednou stavěna do pozadí a málokdo se nad ní pozastaví a je schopný ji neodsoudit, ale zamyslet se.